

چکیده اصول نسخه نویسی

تعریف

نسخه عبارت است از یک دستور دارویی که به طور کتبی و یا شفاهی از طرف پزشک، صادر می گردد. صفت مشخصه ای که نسخه دارویی بایستی دارا باشد این است که: دارویی معین، در زمان مشخصی جهت فرد به خصوصی تجویز شود.

به طور متوسط ۵۰ درصد از بیماران داروی خود را به درستی مصرف نمی کنند که به این علتها است:

(الف) نشانه های بیماری فروکش کرده

(ب) عوارض جانبی و نامطلوب دارو بروز کرده

(ج) بیمار دارو را کارساز نمی داند

(د) برنامه مصرف دارو پیچیده است

(ه) فقدان آموزش لازم در مورد مصرف داروها

کمتر از ۶۰٪ بیماران می دانند که دارویی که می گیرند را باید چگونه مصرف کنند.

نخستین مسئولیت پزشک که به دنبال امضاء یک نسخه به دست می آید آن است که پزشک باید اطمینان کند که بیمار به خوبی نحوه مصرف و چگونگی مصرف داروهای خود را می داند و این مسئولیت را نمی توان بر عهده هیچکس دیگر گذاشت.

بخشی از راهنمایی ها در مورد مصرف دارو بنام "توصیه های دارویی" وجود دارد که توسط داروساز تذکر داده می شود.

انواع نسخه:

- کتبی: همراه با امضاء و مشخصات کامل تجویز کننده است.
 - شفاهی: یک پزشک شناخته شده توسط تلفن (دارای ضبط صوت) نسخه را به داروساز می گوید که داروساز آن را در فرم مخصوصی وارد نموده و در وقت مقتضی به امضاء طبیب می رساند.
- برای نسخه نویسی، استاندارد جهانی وجود ندارد بلکه مهمترین الزام قانونی، آن است که نسخه باید واضح باشد.

مشخصات یک نسخه دارویی (Form of the prescription order)

۱- نام، آدرس و سن بیمار (The Name, Address & Age of the Patient)

۲- تاریخ نسخه (Date of Prescription)

۳- عنوان نسخه یا سرنسخه (The Superscription)

شروع نسخه به عنوان یک سمبل با علامت R و X در هم ادغام شده مشخص می شود که به نظر می رسد مخفف کلمه لاتین Recipe به معنی دریافت کنید باشد. برخی این سمبل را از ستاره ژوپیتار می دانند که توسط قدما به عنوان کمک کننده به بهبودی بیماران به کار می رفته و با گذشت زمان به صورت علامت کنونی مورد استفاده قرار می گیرد.

در سر نسخه می بایست اطلاعات زیر در خصوص نویسنده نسخه موجود باشد: نام و نام خانوادگی، درجه علمی، شماره نظام پزشکی، آدرس و شماره تلفن محل طبابت و ساعات کار.

۴- متن نسخه یا قسمت اصلی نسخه

این بخش نسخه باید "خوانا"، "کامل" و "صحیح" باشد. نام دارو به انگلیسی نوشته می شود.

در مورد هر قلم داروی تجویز شده ۶ عامل باید مشخص گردد:

۱- نام دارو: Ampicillin

۲- شکل دارو: Vial

۳- قدرت دارویی: 500 mg

۴- تعداد دارو: 20

۵- نحوه مصرف: تزریق IV (داخل وریدی)

۶- فواصل تجویز: هر ۶ ساعت

به عنوان مثال:

هر ۶ ساعت یک عدد تزریق و ریدی انجام شود. Vial Ampicillin 500 mg N=20

۵- دستور مصرف دارو به بیمار Transcription or Direction for Patient

این قسمت شامل مقدار، فواصل و نحوه مصرف و نیز بهترین زمان مصرف دارو می باشد. توصیه می شود این قسمت به طور خوانا و کامل به زبان فارسی نوشته شود و از بکاربردن اختصارات خودداری شود. نوشتن تعداد دوز مستقیم روزانه "مانند روزی سه بار میل شود" مبهم است و می بایست به طور دقیق قید شود. مثلاً در مورد سوسپانسیون آمپی سیلین گفته شود پس از تهیه سوسپانسیون، هر ۶ ساعت یک پیمانه میل شود. حتی المقدور باید از نوشتن عبارت "طبق دستور" خودداری شود، زیرا در بیشتر موارد منجر به عدم اجرای صحیح دستور دارویی می شود.

قید کلمه "جانشین نشود" برای داروهایی که دارای نام تجاری می باشند در صورت لزوم نوشته می شود. در صورت عدم درج این عبارت، دکتر داروساز اجازه دارد که در صورت صلاحدید جایگزین مناسبی را تحویل دهد.

۶- دستور مخصوص، دستور تکرار نسخه Special Instruction - Refill = Renwal Instruction

در این قسمت تعداد دفعاتی که نسخه بایست تکرار شود مشخص می گردد. در مواردی که نسخه احتیاج به تجدید شدن نداشته باشد نیز بایستی در قسمت Refill ذکر گردد. در بسیاری از نسخه ها این قسمت چاپ می شود و پزشک تنها تعداد دفعات و یا عدم تکرار را مشخص می کند.

۷- نکات مفید در نسخه نویسی:

- به جز در موارد خاصی که تجویز یک شکل تجاری دارو برای بیمار مزیت داشته باشد استفاده از "نام ژنریک" ارجحیت دارد. در صورتی که از نام تجاری استفاده شود و پزشک قصد دارد همان نوع دارو استفاده شود، می بایست نام ژنریک دارو نوشته شود و به دنبال آن کارخانه سازنده درون پرانتز قید شود و پزشک تاکید کند که فقط همان نوع دارو داده شود.

- توصیه می شود واحد دارویی حتی برای فرآورده هایی که فقط با یک واحد معین در دسترس هستند نوشته شود. زیرا تشخیص دارو را تسهیل می کند.

از حرف U به عنوان مخفف Unit استفاده نکنید زیرا ممکن است با "0" یا "4" اشتباه شود. اعداد اعشاری را به تنهایی با نقطه (به جای ممیز) همچون 5. نشان ندهید زیرا اگر نقطه جلب توجه نکند، ممکن است با دوز ۱۰ برابر اشتباه شود و باید به صورت 0.5 نوشته شود (مانند هالوپریدول ۵ و ۵۰).

- عدم استفاده از صفر قبل از ممیز می تواند باعث اشتباه ممیز با عدد یک گردد.
- حتی الامکان تعداد یک دارو را با اعداد رومی ننویسید چون موجب بروز اشتباه می شود.
- در صورتی که بیمار دچار افسردگی است و یا خطر خودکشی وجود دارد، مقدار کل داروی مورد نسخه شده باید کمتر از مقدار کشنده باشد. در این مورد حتماً به همراه بیمار هشدار لازم را بدهید. اجازه تکرار نسخه را بدون سپری شدن مدت لازم ندهید.
- تعداد اقلام دارویی یک نسخه، حداقل ممکن باشد زیرا امکان تداخلات دارویی احتمالی را به حداقل می رساند.
- در نوشتن فرمولاسیون های ترکیبی، ماده دارویی اصلی را اول، و سایر موارد را در زیر آن بنویسید و کلیه اجزاء فرمولاسیون ترکیبی را در یک گروه مشخص کنید. وزن نهایی فرآورده را معلوم نمایید. کلیه اجزاء به درصد و یا به گرم نوشته شود یعنی بر مبنای واحد یکسان (درصد یا گرم) درج گردد.
- به بیماران مبتلا به صرع، اختلالات غدد درون ریز، بیماران قلبی و عروقی و ... توصیه کنید که داروی خود را فقط از یک شرکت تولیدی تهیه کنند زیرا تفاوت فرمولاسیون یک داروی معین که توسط چند شرکت تولید می گردد باعث بروز خطراتی برای بیمار گردد.
- داروهای تجویز شده با یکدیگر تداخل خطرناک نداشته باشند.
- در موقع نوشتن داروهای تزریقی به این نکات باید دقت شود :
فرم تزریقی تنها شکل دارویی فرآورده در بازار می باشد.
- سعی کنید داروهای تزریقی را هیچگاه با یکدیگر مخلوط ننمایید. مگر آنکه مخلوط کردن آنها هیچگونه تداخل فیزیکوشیمیایی به دنبال نداشته باشد.
- اطمینان از انجام تزریق به وسیله یک فرد ماهر را داشته باشید.
- خطرات ناشی از خود تزریق را در نظر بگیرید.
- افزایش بار هزینه تزریق را در نظر بگیرید.
- همیشه مدنظر داشته باشید که تزریق برای بیمار ناراحت کننده تر از مصرف داروها به طرق دیگر خواهد بود.
- در شرایط یکسان، انتخاب داروی "کم عارضه تر" و "ارزانتر" و نیز دارویی که تهیه و مصرف آن ساده تر است ارجحیت دارد.
- در تجویز دارو برای بیمارانی که دارای رژیم های فاقد قند، نمک یا الکل هستند دقت نمایید. زیرا بسیاری از داروها دارای این مواد هستند (شربت ها و الگزیرها حاوی قند هستند و الگزیرها حاوی مقادیر قابل ملاحظه ای از الکل می باشند). سدیم یا پتاسیم بنزاتین پنی سیلین می تواند از نظر تعادل الکترولیتی در برخی از بیماران مشکل ساز شود.